

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
Pedagogická fakulta

Seminář k úvodu do pedagogiky
první semestr

Jan Betlach (učo 174919)
obor: speciální pedagogika – prezenční forma
první ročník

Pojetí výchovy a její rysy

8. října 2005 Brno

Výchova

Pojem výchova je definován jako *záměrné působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji*.

Někteří autoři chápou výchovu jako proces ovlivnění člověka pedagogem nebo institucí. Jiní autoři zdůrazňují vliv osobnosti na vlastní formování. Třetí skupina autorů vychází při vymezení výchovy z interakce vychovávaného s pedagogem. Účinnost této výchovy je závislá na tom, jak je jedinec otevřený pedagogickému působení, vytvoří-li se v jeho vědomí potřeba růstu a zdokonalení.

Osobnost člověka v kterémkoliv okamžiku je výslednicí dědičnosti, prostředí a výchovy. Tyto tři determinanty se podílejí na rozvoji jedince i celé společnosti.

Genetická podmíněnost je daná specifičností genetické výbavy jedince.

Prostředí způsobuje zrychlení nebo zpomalení výchovného procesu.

Výchova spočívá ve snaze společnosti utvářet jedince ve shodě se svými ideály a potřebami.

Výchova se rozlišuje na:

- **Intencionální** (záměrná, přímá), kdy na jedince působí pedagog přímo.
- **Funkcionální** (nepřímá), kdy na jedince působí upravené prostředí. Prostředí se často stává aktivním a účinným výchovným činitelem.

Výchova je ovlivněna kulturou, ekonomikou, a sociálně-ekonomickým uspořádáním společnosti. Je vždy konkrétní pro danou společnost.

Rysy výchovy

Výchova má vždy konkrétní povahu, realizuje se v určité společnosti, pro určitou společnost a na úrovni této společnosti. Výchova je determinována ideály své společnosti, její kulturou, ekonomikou i sociálně politickým uspořádáním. Výchova a společnost jsou úzce propojeny – výchova odráží znaky své společnosti a zároveň připravuje jedince na další rozvoj této společnosti.

Naše současná výchova je historicky podmíněná, odpovídá podmínkám české demokratické společnosti na počátku třetího tisíciletí. Naše výchova vychází z nejpokrokovějších lidských ideálů a zároveň z nejlepších domácích tradic. Plně respektuje Ústavu ČR a Všeobecnou deklaraci lidských práv. Výchova patří mezi hlavní činitele rozvoje společnosti.

1. **Permanentnost**

Současný model výchovy překonává tradiční pojetí výchovy jako záležitosti prvních 20 let života. Výchova probíhá neustále, po celý život. Akcelerace životního stylu, rozvoj vědy, techniky a kultury, to vše vyžaduje celoživotní vzdělávání a rozvíjení, tak aby byl jedinec schopen plnit své základní sociální role. Permanentní výchova propojuje heteroedukaci (výchova druhým jedincem) s autoedukací (sebevýchova). Je logické, že v mládí převažuje heteroedukace, s pozdějším věkem začíná mít důležitější roli autoedukace, která jedinci umožňuje samostatný rozvoj.

2. **Univerzálnost**

Výchova se dotýká člověka ve většině životních situací. Není to záležitost vybrané skupiny lidí. Výchova je přítomna nejen v rodině a ve škole, ale také v mimoškolních výchovně-vzdělávacích zařízeních, společenských sdruženích atd. Výchova má své místo i ve sdělovacích prostředcích, umění apod.

Univerzální výchova má další typické rysy:

Globalizace výchovy

S rozmachem vědy a techniky, „zkracováním vzdáleností“ se ve výchově objevují nové fenomény. Moderní výchova se více než tomu bylo doposud orientuje na globální problémy (ekonomické, ekologické a sociální). Výchova překonává hranice jednoho národa a kultury. Tyto tendence se projevují v uzavírání mezinárodních dohod, společných mezinárodních vzdělávacích projektech, mezinárodních výměnách učitelů a studentů, začleňování globální tematiky do školního učiva, mezinárodním uznávání kvalifikačních certifikátů atd. Nejznámějším programem, který umožňuje výměnu studentů je Erasmus. Tento program je pod záštitou Evropské Unie.

3. Mnohostranná orientace

Moderní výchova v postmoderní společnosti se snaží o všestranný rozvoj osobnosti. Výchova rozvíjí jedince, tak aby mohl plnit základní sociální role – rozvíjí ho jako občana. Přípravuje na výkon povolání, zodpovědné plnění občanských povinností, partnerský život, roli rodiče, vede k ochraně životního prostředí atd. Dále se výchova snaží o rozvíjení psychických a fyzických vlastností jedince. Poskytuje mu potřebné vědomosti, cvičí návyky a dovednosti. Rozvíjí také v oblasti vědění – přináší základní poznatky z oblasti ekonomiky, filozofie, techniky. Moderní výchova naplňuje, to co Komenský nazval rozvojem „hlavy, rukou i srdce“.

V pedagogice se často hovoří o dvoustránkovitosti pedagogického procesu. Pro pochopení tohoto jevu se nejdříve musíme seznámit s některými pojmy.

Vzdělávání = rozvoj vědomostí, schopností a dovedností

Výchova v užším smyslu = rozvoj postojů jedince, jeho potřeb a zájmů. Dvoustránkovitost pedagogického procesu poukazuje na to, že výchova, tak jak jí v edukačním procesu chápeme je složená z výchovy v užším smyslu a ze vzdělávání.